

Rapport

Positieve Gezondheid bij professionals en burgers

- Resultaten interventies 2017-2020-

Katrien Pleunis (trainer/coach), Mischa Deusings-Klerks (coach), Cisca van der Meijs (trainer)

Dit project is mede mogelijk gemaakt door subsidie van de gemeente Maastricht, zorgverzekeraar VGZ en de Provincie Limburg en maakt onderdeel uit van de pilot “Blauwe Zorg in de wijk”

Dit is rapport 1 van de 7 rapporten van Blauwe Zorg in de wijk

provincie limburg

Zó wil ik leven.

Maastricht University *Leading in Learning!*

Dankwoord:

Een speciaal woord van dank aan Anita Vermeer die als programmamanager (in dienst van de GGD Zuid Limburg) vanaf de start van de Pilot Blauwe Zorg in de wijk in 2016 tot en met december 2019 met veel enthousiasme en kennis heeft bijgedragen aan de gehele pilot, en in het bijzonder aan de introductie van het gedachtegoed Positieve Gezondheid en dit project.

Verder een woord van dank aan de Ambassadeurs Positieve Gezondheid (professionals en vrijwilligers) en aan de sociale teams Limmel-Nazareth en Wittevrouwenveld-Wyckerpoort.

Auteurs:

Ingeborg Wijnands-Hoekstra (ZIO), Katrien Pleunis (Radar), Mischa Deusings-Klerks (Levanto), Cisca van der Meijs (Levanto)

Meer informatie:

www.blauwezorgindewijk.nl

Inhoud

1. Samenvatting	5
2. Inleiding	7
2.1. Blauwe Zorg wijken	7
DEEL I POSITIEVE GEZONDHEID BIJ PROFESSIONALS	8
3. Interventie 1: Scholing aan professionals	8
3.1. Beschrijving	8
3.2. Aantal deelnemers	10
3.3. Ervaringen deelnemers	10
3.4. Ervaringen trainers en coaches	11
3.5. Lessons learned	12
4. Interventie 2: Coaching van professionals	12
4.1. Beschrijving	12
4.2. Aantal deelnemers	13
4.3. Ervaringen	14
4.4. Lessons learned	14
5. Interventie 3: Ambassadeurs Positieve Gezondheid (professionals)	15
5.1. Beschrijving	15
5.2 Ervaringen	16
5.3. Lessons Learned	16
6. Interventie 4: Provinciale activiteiten Positieve Gezondheid	16
6.1. Beschrijving	16
6.2. Ervaringen	17
6.3. Lessons learned	17
DEEL II POSITIEVE GEZONDHEID BIJ BURGERS	18
7. Interventie 5: Scholing Positieve Gezondheid aan burgers	18
7.1. Beschrijving	18
7.2. Aantal deelnemers	18
7.3. Evaluatie	18
7.4. Lessons learned	18
8. Interventie 6: Ambassadeurs Positieve Gezondheid (burgers)	20
8.1 Beschrijving	20
8.2. Aantal deelnemers	20
8.3. Evaluatie	21
8.4. Lessons Learned	23
DEEL III CONCLUSIES, AANBEVELINGEN EN BORGING	24

9. Conclusies	24
10. Aanbevelingen	25
11. Borging en implementatie 2021	26
Bijlage 1 Wijkprofiel Blauwe zorg wijken	27
Bijlage 2 Publicaties	29

1. Samenvatting

Positieve Gezondheid is het leidend principe binnen de pilot Blauwe Zorg in de Wijk in Maastricht, dus binnen alle projecten en interventies. Er is in de periode 2017-2020 een zestal interventies ontwikkeld en geïmplementeerd om het concept Positieve Gezondheid brede bekendheid te geven bij zowel de zorgprofessionals die werkzaam zijn in de vier Maastrichtse Blauwe Zorg wijken, als bij de bewoners van deze wijken. Naast bekendheid geven, wordt in de interventies zowel bij professionals als burgers ingezet op training en coaching bij de toepassing van Positieve Gezondheid. De subsidie van de pilot Blauwe Zorg in de wijk is per 31-12-2020 geëindigd. In dit rapport worden de resultaten weergegeven van de interventies op het gebied van Positieve Gezondheid, worden aanbevelingen gedaan voor de toekomst en wordt de continuering/borging in 2021 beschreven.

Interventies bij professionals

Binnen de pilot Blauwe Zorg in de wijk is een zeer compleet aanbod van scholing en coaching Positieve Gezondheid voor professionals ontwikkeld.

In twee jaar tijd (2018-2020) zijn 340 professionals in de Blauwe Zorg wijken getraind (in 38 trainingen) door de drie trainers/coaches die IPH gecertificeerd zijn. Deelnemers gaven het cijfer 8 voor de training en ook een 8 voor werkplezier/voldoening 3 weken na de training. Om te komen tot een emancipatorische beweging werden terugkombijeenkomsten en andere mogelijkheden van (vervolg op de) training aangeboden. Aan de terugkombijeenkomsten hebben 70 professionals deelgenomen. Daarnaast zijn 55 workshops/inspiratiesessies in de wijken georganiseerd waaraan 758 professionals, vrijwilligers en mantelzorgers hebben deelgenomen. Aan 10 workshops "Plus" hebben 95 managers, HR medewerkers en POH GGZ deelgenomen.

Professionals die behoefte hadden aan ondersteuning bij het verweven van Positieve Gezondheid in hun dagdagelijkse werk, konden terecht bij de coaches: 70 deelnemers werden op aanvraag gecoacht. De coaches hebben bovendien huisartsenpraktijken en sociale teams binnen en buiten de Blauwe Zorg wijken gecoacht. Heel duidelijk werd dat buiten de Blauwe Zorg wijken Positieve Gezondheid nog geen gemeenschappelijke taal is.

De evaluatie laat een nadrukkelijke toename zien in het aantal professionals dat Positieve Gezondheid ervaart als bruikbaar voor de dagelijkse praktijk.

Aanbevolen wordt om in 2021 dit scholings-/coachingsaanbod te continueren omdat een deel van de getrainde professionals nog midden in het proces van intervisie en implementatie/borging zit én er nog een grote groep professionals is in de regio die nog niet getraind is. Naast training van professionals is het van belang dat organisaties randvoorwaarden creëren voor hun medewerkers om Positieve Gezondheid toe te passen, ook hier kan ondersteuning in worden geboden door de coaches.

Om de expertise van de huidige trainers en de coaches Positieve Gezondheid van de pilot Blauwe Zorg in de wijk, te behouden en om de beweging Positieve Gezondheid levend te houden om uiteindelijk de brug naar de fase van borging te kunnen bewerkstelligen in de regio Maastricht-Heuvelland, wordt begin 2021 een construct ontwikkeld om het ontwikkelde scholings- en coachingsaanbod op het gebied van Positieve Gezondheid te continueren in 2021.

Sinds 2018 zetten zich ook vijftien ambassadeurs (managers en beleidsmedewerkers) uit tien regionale organisaties in om Positieve Gezondheid te implementeren, ook binnen hun eigen organisatie. De deelnemers hebben aangegeven dat ze de ambassadeursbijeenkomsten als een grote meerwaarde zien en dat ze hier een vervolg aan willen geven in 2021. Bij het stoppen van het faciliteren van dit overleg schuilt het gevaar dat de ambassadeursgroep doodbloedt. Ook dit wordt meegenomen in bovengenoemd construct.

Interventies bij burgers

Gedurende 2018 zijn door Burgerkracht Limburg in Maastricht 10 workshops Positieve Gezondheid aan bewoners gegeven met 100 deelnemers. In 2019 waren dit 8 workshops met 115 deelnemers. Bijna alle deelnemers geven aan bewuster te zijn geworden van hun eigen (positieve) gezondheid. Uit de evaluaties van Burgerkracht blijkt dat 95% van de deelnemers meer nadenkt over hun (positieve) gezondheid en dat 90% aangeeft het spinnenweb te willen of kunnen gebruiken in gesprek met een hulpverlener. Het advies is dan ook aan Burgerkracht Limburg om de workshops aan burgers te continueren.

In de interventie 'Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de wijk' (Citizen Science) is vanaf het najaar 2018 samengewerkt met 13 bewoners in de Blauwe Zorg wijken om Informatie op te halen bij wijkbewoners over factoren die de gezondheid bevorderen of juist belemmeren. Deze 13 bewoners zijn gestart met twee trainingen en hebben vervolgens samen 49 wijkbewoners geïnterviewd en 50 observaties gedaan. Het gebruik van 'burgerwetenschap' levert waardevolle informatie op over de kijk op gezondheid in de Blauwe wijken en blijkt ook een positief effect te hebben op de (positief) ervaren gezondheid, de vitaliteit en de veerkracht van de gezondheidsambassadeurs zelf.

Het proces van werven van burgers als gezondheidsambassadeurs blijkt zeer arbeids- en tijdsintensief. Om deze succesvolle interventie te verduurzamen vanaf 2021 in de regio is een coördinator nodig, zowel voor de werving als voor het onderhouden en initiëren van de contactmomenten met de gezondheidsambassadeurs. Hierin dient te worden voorzien vanuit het professionele netwerk.

Interventie bij de Provincie

Vanaf januari 2020 is de trainer-coach van Blauwe Zorg in de wijk actief lid van het kernteam van de beweging Limburg Positief Gezond van de Provincie Limburg/Burgerkracht Limburg. De andere leden geven aan dat de kennis en ervaring die aangeleverd wordt door de coach uit Blauwe Zorg in de wijk van een grote meerwaarde is om de plannen, doelen en ambities te finetunen en de beweging Positief Gezond mee op weg te helpen. Aanbevolen wordt om door te gaan met het leveren van de bijdrage door de coach Blauwe Zorg aan het kernteam Limburg Positief Gezond.

Mischa Deusings, coach Positieve Gezondheid

“Met een heel positief gevoel kijk ik terug op het project Positieve Gezondheid. Het is duidelijk dat in de zorg een kanteling gaande is; de afstemming tussen de domeinen GGZ, medisch en sociaal is veel beter geworden. Er wordt geluisterd naar het verhaal van de burger. De brede kijk op gezondheidsbeleving geeft input voor het gesprek en de oplossing. De inzet richt zich veel meer op wat echt nodig is, waarbij de mazen van de wet en regelgeving soms worden opgezocht. Het zou zonde zijn om deze schatkist aan positieve ervaringen niet te in te zetten voor de toekomst. Ik pleit voor een stadsbrede uitrol van Positieve Gezondheid omdat het het fundament is voor duurzame zorg waarbij de burger/cliënt regie heeft en de koers uitzet.”

Katrien Pleunis, coach/trainer Positieve Gezondheid

“Als we deze positieve beweging willen doorzetten, moet iedereen de kans krijgen geïnspireerd en geschoold te worden. Zowel de professionals (in alle lagen van de organisatie), als burgers en onderwijs. Pas dan ontstaat de gewenste gedragsverandering. Daarnaast is het tijd om de stap naar verbreding te zetten. Scholing en coaching aanbieden in de hele regio Maastricht-Heuvelland, mensen trainen om het gedachtegoed in de eigen organisatie te verankeren en het adviseren van organisaties. Want om Positieve Gezondheid echt te borgen is het nodig dat organisaties niet alleen de wil hebben om Positieve Gezondheid te implementeren, maar het ook actief faciliteren.”

2. Inleiding

In de gezondheidszorg gaat de aandacht vrijwel volledig uit naar gezondheidsklachten en –problemen om die vervolgens zo goed mogelijk op te lossen met medicijnen of therapie. Bij Positieve Gezondheid ligt het accent juist niet op de aandoening, maar op de gezondheidsbeleving van mensen zelf. Positieve Gezondheid is de nieuwe definitie van gezondheid, die bestaat uit zes dimensies: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren, geïntroduceerd door Machteld Huber in 2012.

Positieve Gezondheid is het leidend principe binnen de hele pilot Blauwe Zorg in de Wijk, dus binnen alle projecten en interventies. Het biedt een gezamenlijk referentiekader met als doel dat professionals dezelfde taal spreken. Daarnaast is Positieve Gezondheid een beweging die ertoe moet leiden dat mensen meer regie en zeggenschap krijgen over hun eigen leven en de zorg en ondersteuning die ze daarbij nodig hebben. Uiteindelijk is het doel dat mensen beter in staat zijn om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan.

Om dat waar te kunnen maken zijn diverse interventies ontwikkeld en geïmplementeerd om het concept Positieve Gezondheid zélf brede bekendheid te geven bij zowel de zorgprofessionals die werkzaam zijn in de vier blauwe zorg wijken als de bewoners van deze wijken. Naast bekendheid geven, wordt in de interventies zowel bij professionals als burgers ingezet op training en coaching bij de toepassing van Positieve Gezondheid.

De subsidie van de pilot Blauwe Zorg in de wijk eindigt per 31-12-2020. In dit rapport worden de resultaten weergegeven van de zes interventies op het gebied van Positieve Gezondheid. Te weten:

1. Scholing van professionals;
2. Coaching van professionals;
3. Ambassadeurs Positieve Gezondheid (professionals);
4. Bijdrage aan Provinciale activiteiten Positieve gezondheid;
5. Scholing Positieve Gezondheid van burgers;
6. Ambassadeurs Positieve Gezondheid (burgers).

Allereerst worden de vier interventies inhoudelijk beschreven in paragraaf 3 tot en met 8. In paragraaf 9 wordt aangegeven wat de conclusies zijn en paragraaf 10 staan de aanbevelingen. Tot slot wordt in paragraaf 11 beschreven hoe een deel van de interventies gecontinueerd en geborgd zullen worden.

2.1. Blauwe Zorg wijken

De pilot vindt plaats in vier Maastrichtse wijken: Wittevrouwenveld, Wyckerpoort, Nazareth en Limmel. Deze Blauwe Zorg wijken kenmerken zich door een slechtere gezondheid van de inwoners ten opzichte van het gemiddelde in Maastricht. De mensen in deze wijken ervaren hun gezondheid veel minder vaak als goed. De buurten zijn niet vergrijsd, maar kennen wel een lage sociaal economische positie (laag opleidingsniveau, laag inkomen). De inwoners geven met name aan kwetsbaar te zijn op mentaal vlak, financieel vlak en regievoeren over hun leven. Dit is ook terug te zien in de zorg en ondersteuningsconsumptie. De inwoners van de Blauwe Zorg wijken maken met name gebruik van ondersteuning op het vlak van financiën en participatie, jeugd- en volwassen GGZ en individuele begeleiding vanuit de Wmo. Wat betreft lichamelijke klachten is de zorgvraag minder groot, de reden hiervoor is dat deze wijken minder vergrijsd zijn. Bij het domein meedoen is te zien dat relatief veel mensen “langs de kant staan”. Eenzaamheid komt veel voor, de sociale cohesie is minder groot, er zijn minder vrijwilligers en mantelzorgers en de leefbaarheid en veiligheid wordt gemiddeld als minder groot ervaren. De kenmerken van deze wijken worden weergegeven in bijlage 1.

DEEL I POSITIEVE GEZONDHEID BIJ PROFESSIONALS

3. Interventie 1: Scholing aan professionals

3.1. Beschrijving

3.1.1. Trainingen Positieve Gezondheid (vanuit ZIO Scholing)

In 2017 is in de blauwe zorg wijken gestart met de training van beroepskrachten. De eerste ronde trainingen is verzorgd door Machteld Huber (Institute of Positive Health), de bedenker van Positieve Gezondheid. In 2018 werd binnen de pilot Blauwe Zorg in de wijk geconstateerd dat de bestaande basismodule/training van IPH te lang was en onvoldoende handvatten voor professionals uit de Blauwe Zorg wijken bood om Positieve Gezondheid daadwerkelijk toe te passen in de praktijk. De training werd door een van de trainers en een programmamanager van de pilot omgeschreven en aangepast op de wijkbehoefte.

Het doel van de trainingen is om professionals te leren om niet de ziekte, maar een betekenisvol leven van mensen centraal te stellen (conform het gedachtegoed van Machteld Huber). De nadruk ligt op de veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens en niet op de beperking of ziekte zelf. De fysieke training bestaat uit 3 bijeenkomsten van 3 uur, om de twee weken. Plus een terugkoment van 2 uur. De training is interactief en praktijkgericht, middels het oefenen in de bijeenkomsten en de aangeleverde thuisopdrachten. De trainers en coaches van Blauwe Zorg in de wijk zijn IPH gecertificeerd.

De opzet is als volgt:

- In de eerste bijeenkomst komt de theorie aan bod en gaan de deelnemers zelf aan de slag met persoonlijke veerkracht en veranderwens. Het doel van deze bijeenkomst is het bewust worden van het effect van het voeren van het andere gesprek.
- Bij de tweede bijeenkomst staat de deelnemer centraal in zijn/haar rol als hulpverlener en wordt het andere gesprek gevoerd met derden. Het doel van de tweede bijeenkomst is dat de rol van de professionals doorontwikkeld wordt, naar het gedachtegoed van Positieve Gezondheid (bredere kijk op gezondheid en het voeren van het ander gesprek). Het doel hiervan is dat de professional de regie terug geeft aan de cliënt, waarbij gekeken wordt naar ondersteuning in de directe leefomgeving van de cliënt met als doel te komen tot duurzame en dus goedkopere zorg.
- Tijdens deze derde bijeenkomst is, naast de trainer, ook de coach aanwezig zodat er meteen een verbinding gelegd kan worden naar de praktijk. Hierbij wordt aandacht besteed aan de werkomgeving van de professional en worden handvaten aangereikt om te kunnen werken volgens het gedachtegoed van Positieve Gezondheid. De coach heeft vooral een luisterende houding en is samen met de trainer een klankbord voor de groep. Door een sfeer van openheid en vertrouwen te creëren komt er ruimte voor kwetsbaarheid wat draagvlak creëert voor een vertrouwde leeromgeving.
- Na de drie bijeenkomsten is er een reflectiemoment van twee uur.

Gaandeweg het traject kwam het besef dat wanneer alleen de professionals de training zouden volgen er geen emancipatorische¹ beweging op gang zou komen. Daarom is het van belang dat alle lagen in de organisatie de ontwikkeling van de Positieve Gezondheid gaan doorlopen.

¹ Emancipatorische: Bij deze visie staat de zorgvrager centraal. Hierbij wordt er niet alleen aan gedacht aan de zorg die de persoon nodig heeft, maar is de zorgvrager sneller verantwoordelijk voor de zorg die hij kan krijgen en de zorg die hij daarbij zelf kan leveren. Het gaat erom wat de zorgvrager (cliënt) zelf nog kan. Een zorgvrager geeft dus zelf richting aan de zorg die hij nodig heeft (zorg op maat). En de zorgvrager en de zorgverlener nemen een gelijkwaardige positie in.

3.1.2. Overige bijeenkomsten en workshops

In aanvulling op de trainingen zijn door de trainers en coaches binnen Blauwe zorg in de wijk de volgende bijeenkomsten/workshops ontwikkeld:

Terugkombijeenkomsten:

Alle deelnemers uit de training Positieve Gezondheid die georganiseerd werden door ZIO Scholing kregen een terugkombijeenkomst aangeboden. De terugkombijeenkomst is een extra reflectiebijeenkomst die ongeveer 3 maanden na de training plaatsvindt. Het doel is om Positieve Gezondheid levend te houden en om vragen en knelpunten te bespreken. Daarnaast is er ook ruimte om succesverhalen te delen zodat de olievlek verder kan uitvloeien.

De rol van de coach is tijdens deze bijeenkomst is in eerste instantie faciliterend. Door intuïtief gebruik te maken van wat een groep nodig heeft, voelt de coach waar de kracht en de onzekerheden zitten. De coach probeert duurzaam vertrouwen in de groep aan te wakkeren en deelnemers zich volledig betrokken te laten voelen bij datgene wat ze doen en gaan doen.

Workshops /inspiratiesessies:

Deze workshop/inspiratiesessie duurt gemiddeld 2,5 uur en is bedoeld voor professionals, maar ook vrijwilligers en burgers die geïnspireerd willen worden. Soms volgt er nog een training, maar soms ook niet. In deze workshop wordt aandacht besteed aan achtergrondinformatie van Positieve Gezondheid en gaan de deelnemers aan de slag met hun persoonlijke veerkracht en veranderwens. Door er zelf mee aan de slag te gaan worden ze meer bewust van hun eigen gezondheidsbeleving en krijgen ze inzicht in de dimensies waar ze zelf invloed op kunnen hebben.

WorkshopPlus:

Deze workshop bestaat uit twee bijeenkomsten van 2,5 uur. De workshop is vooral bedoeld voor HR en Management. In deze workshop komt de theorie aan bod en gaan de deelnemers zelf aan de slag met persoonlijke veerkracht en veranderwens. Het doel van deze bijeenkomst is het bewust worden van het effect van het voeren van het andere gesprek. Doordat de deelnemers er zelf mee aan de slag gaan, wordt hun bewustwording op gang gebracht. Dat ze uitgaan van vertrouwen, hoop en geloof in de ander. Er wordt gekeken in hun eigen werkomgeving en naar wat ze nodig hebben om vervolgens met het gedachtegoed te kunnen gaan werken.

Incompany trainingen

Op vraag van een organisatie kunnen er ook incompany trainingen worden gegeven.

Train de trainer

In deze training leren professionals om zelf op een didactisch verantwoorde manier een training Positieve Gezondheid uit te voeren.

3.1.3. Overige activiteiten van de trainers en coaches

- Expertise-advisering op aanvraag.
- Meegeschreven aan de kernmodule in samenwerking met IPH, Noordelijke Maasvallei en Stand-by. Deze Kernmodule is geschreven ter voorbereiding voor het scholingsplan.
- Inzet van expertise ten behoeve van inspiratie en trainingen.
- Succesverhalen opgehaald, meegewerkt aan interviews van Positieve Gezondheid.
- Intensieve medewerking aan de beweging Limburg Positief Gezond van de Provincie Limburg (zie paragraaf 6), waaronder: Scholing, Implementatie coaches, deelname aan het kernteam kennis en expertise.

Zie voor de overige activiteiten van de coaches in paragraaf 4.1.3.

3.2. Aantal deelnemers

Tabel 1 Aantal deelnemers aan trainingen/bijeenkomsten en workshops Positieve Gezondheid

Soort training/bijeenkomst voor professionals	Uitvoering	Aantal deelnemers	Aantal trainingen/workshops	Periode
Trainingen Positieve Gezondheid	<u>Trainer:</u> bijeenkomst: 1,2 en 3 <u>Coach:</u> bijeenkomst: 3	340	38 trainingen	09-2018 t/m 10-2020
Terugkombijeenkomsten	Coach	70	18 bijeenkomsten	01-2019 t/m 10-2020
Workshops/Inspiratiesessies	Trainer	785	55 workshops/ inspiratiesessies)	09-2018 t/m 10-2020
WorkshopPlus	Trainer	95	10 workshopPlus	Juni 2019 t/m 10-2020

Trainingen Positieve Gezondheid aan professionals

Vanaf september 2018 tot en met oktober 2020 zijn er 340 professionals getraind (in 38 trainingen), waarvan het merendeel uit de Blauwe Zorg wijken. Het gaat hierbij om professionals uit het zorgdomein, jeugddomein, participatie, gemeentes, woningcorporatie, onderwijs en om vrijwilligersorganisaties.

Terugkombijeenkomsten

Vanaf januari 2019 tot en met oktober 2020 hebben 70 professionals deelgenomen aan de terugkombijeenkomsten (18 bijeenkomsten). Deze professionals hebben eerder deelgenomen aan de training. Niet alle professionals hebben dus deelgenomen aan deze terugkomdagen. Dit heeft vooral te maken met het ontbreken van financiering/facilitering vanuit de eigen organisatie. Daar waar toch uiteindelijk een behoefte bleek te zijn, kon er gebruik worden gemaakt van een telefonisch consult.

Workshops /Inspiratiesessies

Vanaf september 2018 tot en met oktober 2020 hebben 758 professionals, vrijwilligers, mantelzorgers, ervaringsdeskundigen, leden van Sociale Teams deelgenomen aan een workshop/inspiratiesessie (in 55 workshops/inspiratiesessies).

WorkshopPlus

Vanaf september 2018 tot en met oktober 2020 hebben 95 managers, HR medewerkers en POH GGZ (o.a.: Levanto, Radar, Envida, Menz GGZ, MEE, Trajekt) aan een workshopPlus deelgenomen (in 10 workshopPlus).

3.3. Ervaringen deelnemers

3.3.1. Effectmeting

Er heeft een kwantitatieve effectmeting plaatsgevonden onder de professionals die getraind zijn. Deze meting is uitgevoerd door de promovendus van de pilot Blauwe Zorg in de wijk, van de Universiteit Maastricht.

De eerste evaluaties laten een nadrukkelijke toename zien in het aantal professionals dat Positieve Gezondheid ervaart als bruikbaar voor de dagelijkse praktijk. Bovendien ervaren professionals in 2019 opvallend veel meer ruimte in hun eigen organisatie om PG toe te passen ten opzichte van 2018.

Gemiddeld rapportcijfer voor werkplezier/voldoening 3 weken na scholing (T1):

Groepen 2017 = 8,3

Groepen 2018 = 7,7

Groepen 2019 = 8

Percentage deelnemers dat veel ruimte ervaart in de organisatie om PG toe te passen (T1):

Groepen 2018: 9%

Groepen 2019: 56%

Een aantal uitspraken van professionals:

“Ik ervaar zoveel meer rust in mijn werkdagen, ik hoef niet meer alles te regelen voor mijn cliënten/medewerkers, want ik kijk veel meer met hun naar wat ze zelf kunnen en bevraag vaak op wat er nodig is.”

“Middels het voeren van het ander gesprek ervaar ik dat we tot een diepere laag in het gesprek komen en dit vooral bij mensen die ik al een geruime tijd begeleid”.

“Ik merk dat Positieve Gezondheid buiten het werkgebied ook een grote rol kan spelen; zoals het oprecht luisteren en daardoor met vrienden en familie tot een betekenisvoller contact te komen”.

3.3.2. Kwalitatief Onderzoek

Tussen 2017 en 2020 heeft de promovendus van de Universiteit Maastricht middels observaties, interviews en documentanalyses gekeken naar de implementatie van Blauwe zorg in de wijk en daarmee ook naar de implementatie van Positieve Gezondheid (PG).

Uit de interviews met professionals in de wijk bleek dat professionals steeds meer ruimte en steun voelden binnen de eigen organisatie om te experimenteren met het concept PG. Alle organisaties waren op eigen wijze bezig om PG een plek te geven in de organisatie. Organisaties stoeiden nog met wel de daadwerkelijke implementatie van PG binnen de eigen organisatie. Dit zou kunnen liggen aan abstractheid van het concept in relatie tot de gebruikte standaarden, maar heeft ook te maken met het feit dat het concept lastig vertaald kan worden in managementinformatie, en ook lastig te implementeren is in een zorgcultuur waarop financiering gebeurt op basis van geleverde zorg.

Organisaties zetten op diverse lagen in de structuur PG in; zo werd het al gebruikt binnen HR modellen en voor de organisatie van ontwikkel- en verzuimgesprekken. Daarnaast werd zichtbaar dat de interesse voor de scholing zich verbreedde. Een voorbeeld hiervan was dat ook medewerkers van woningcorporaties en participatie gingen deelnemen. In de wijken werd/wordt steeds meer één taal gesproken en dat bevorderde/bevordert de samenwerking.

3.4. Ervaringen trainers en coaches

De trainers gaven aan dat in de praktijk bleek dat door als professional zelf aan de slag te gaan met positieve gezondheid, men tot inzicht komt dat er met een kleine interventie vaak verrassende en verdiepende resultaten behaald kunnen worden.

Middels een vraagronde aan het eind van de derde training gaf gemiddeld 60 % van de deelnemers aan voor 100% concreet met Positieve Gezondheid aan de slag te willen gaan. 40% van deelnemers scoorden een gemiddelde van 70 á 80%. Dit had onder andere te maken met de systemen en de wet- en regelgeving waar elke organisatie mee te maken heeft en die dit voor de deelnemers bemoeilijkten.

De deelnemers voelden zich gehoord en serieus genomen en ervoeren de trainingen als quality-time voor zichzelf en voor hun werk.

In de evaluatie werd gemiddeld een **cijfer 8** gegeven voor de gehele training.

De coaching tijdens de terugkomdagen verliep in de sessies erg prettig; mensen gaven aan het fijn te vinden zaken te kunnen herhalen en directe werksituaties te bespreken. Het gedachtegoed werd breed uitgedragen, mensen waren geïnspireerd en verweefden Positieve Gezondheid in hun dagdagelijkse werk. Sessies varieerden van terugkombijeenkomsten van 2 uur, 1 uur intervisie, 1 op 1 sessie van 1 á 1,5 uur tot wat kortere contacten bij spontane ontmoetingen of vragen via mail of bel contact.

3.5. Lessons learned

- In de praktijk blijkt dat het effect om te komen tot een gedragsverandering begint met de eerste ontmoetingen in de training, in een leeromgeving die gekenmerkt wordt door veiligheid, vertrouwen en gelijkwaardigheid.
- Gaandeweg het traject kwamen de coaches tot het besef dat wanneer de professionals alleen de training zouden volgen, ze niet zouden komen tot de emancipatorische beweging. Daarom werden terugkombijeenkomsten en andere mogelijkheden van vervolg op de training aangeboden (zie paragraaf 3.1 en 4.1.).

Voor de terugkombijeenkomst werden de deelnemers al uitgenodigd tijdens de derde trainingsdag. Niet alle terugkombijeenkomsten werden door de deelnemers van de trainingen Positieve Gezondheid bezocht. Dit had vooral te maken met het ontbreken van financiering/facilitering vanuit de eigen organisatie. Daarom is het advies om bij een eventueel vervolg van de scholing de terugkombijeenkomst op te nemen als onderdeel van de totale training.

- De intentie van de deelnemers is hoog, maar wanneer de organisatie niet voldoende faciliteert op beschikbare tijd en randvoorwaarden ontstaat er onvoldoende draagvlak om PG te implementeren.

4. Interventie 2: Coaching van professionals

4.1. Beschrijving

4.1.1. Activiteiten van coach

Twee coaches begeleidden de professionals in de pilotwijken in het gebruik van Positieve Gezondheid aan de hand van de volgende activiteiten:

- *Coaching van de deelnemers in de derde trainingsbijeenkomst (zie paragraaf 3.1)*
- *Het uitvoeren van terugkombijeenkomsten als vervolg op de training (zie paragraaf 3.1.)*
- *Het geven van workshops en inspiratiesessies (zie paragraaf 3.1.)*
- *Coaching op aanvraag*

Dit is een duurzaam, terugkerend on-going proces. De vervolgotrajecten die uitgevoerd worden door de coaches, bestaan uit verschillende vormen; denk aan intervisies, supervisie, casusoverleg, advisering. De coach speelt in op de vraag van het individu, de groep of organisaties.

- *Het coördineren en faciliteren van Ambassadeursbijeenkomsten*

Dit zijn bijeenkomsten voor afgevaardigden ("ambassadeurs") vanuit de organisaties participierend vanuit de Blauwe Zorg. Deze bijeenkomst vindt gemiddeld 5 x per jaar plaats. Tijdens deze bijeenkomst is er kennisuitwisseling van de voordelen en belemmeringen van het implementeren van de Positieve Gezondheid binnen de organisaties en wordt er gebrainstormd hoe Positieve Gezondheid geborgd kan worden. Zie verdere beschrijving paragraaf 5.

- *Het adviseren van individuele werknemers als ook organisaties en netwerken.*
- *Het adviseren en meedenken over verweving Positieve Gezondheid bij intake en zorgplan*
Het gaat hierbij onder andere om de bijdrage van de coaches aan het HOC (Herstel Ondersteunend Consult) bij de Nieuwe/Blauwe GGZ). Zie project 8 van Blauwe Zorg in de wijk.
- *Coaching medewerkers sociale teams en huisartsenpraktijken*
Het gaat hier om coaching van huisartsen binnen Blauwe Zorg-wijken en deelnemend aan de Pluspraktijken², op vraag. Deze coaching, alsmede de coaching van de deelnemers uit de sociale teams in deze wijken, heeft op verschillende manieren plaatsgevonden: individueel, coaching on the job of in groepsverband.
In 2020 is gestart met de uitrol van de werkwijze “Verbinding Sociaal Team-Huisartsenpraktijken” naar de Pluspraktijken (zie project 4 van Blauwe Zorg in de wijk). Alle sociale teams en huisartsenpraktijken zijn benaderd met deze werkwijze en met de vraag of ze hieraan willen meewerken. De huisartsen waren allen bereid om in gesprek te gaan met de sociale teams om de samenwerking te verbeteren via deze werkwijze. De coaches begeleidden de Sociale teams hierbij.
- *Het coördineren van de trainingen Positieve Gezondheid*
Dit wordt gedaan in samenwerking met het scholingsbureau van ZIO.
- *Een actieve deelname aan de Beweging Limburg Positief Gezond*
Zie meer informatie in paragraaf 6.

4.1.2. Kenmerken van de rol van coach

- Het bewaken, uitdragen en levend houden van het gedachtengoed;
- Het ondersteunen van het verweven van Positieve Gezondheid in het dagdagelijkse werk;
- Het begeleiden van beroepskrachten in hun persoonlijke groei;
- Het ombuigen van weerstanden. De coach heeft een lerende proactieve houding;
- Het signaleren van knelpunten en daarop feedback geven, indien nodig de verbinding leggen met de desbetreffende organisatie;
- Is goed op de hoogte van de ontwikkelingen op gebied van Positieve Gezondheid (het lezen van actuele nieuwsbrieven, Webinar bijwonen, etc.);
- Is in staat om een vertaalslag van theorie naar praktijk te maken.

4.1.3. Overige activiteiten van de coaches

- Ondersteuning aan het realiseren van de Gezonde gazet Magazine (zie paragraaf 8.2.3.)
- Deelnemen aan samenwerking GGZ- Sociale Domein; minder doorverwijzingen naar Tweede Lijn (zie project 8 pilot Blauwe zorg in de wijk)
- Beweging op gang gebracht bij het domeinoverstijgend denken en werken.

Voor de overige activiteiten van de coaches zie paragraaf 3.1.3.

4.2. Aantal deelnemers

- Het aantal deelnemers van de derde trainingsbijeenkomst, terugkombijeenkomsten, workshops en inspiratiesessies die door de coaches werden uitgevoerd worden in tabel 1 weergegeven, zie paragraaf 3.2.
- Coaching op aanvraag: dit waren vooral vervolgotrajecten op terugkombijeenkomsten uitgevoerd door de coaches bij 70 deelnemers, waaronder medewerkers sociale teams in de Blauwe Zorg wijken en andere sociale teams Maastricht breed, GGZ team, gezondheid ambassadeurs uit de wijk, medewerkers en ambassadeurs uit het organisatie netwerk.

² Een PlusPraktijk is een huisartsenpraktijk van de toekomst. Een praktijk die, samen met andere huisartsenpraktijken, voorop wil lopen in vernieuwingen en hiervoor vernieuwende manieren van werken en zorg uitprobeert. Aan het project nemen 15 huisartsenpraktijken uit de regio deel.

- Coaching van medewerkers van sociale teams en huisartsenpraktijken binnen Blauwe Zorg wijken en huisartsen van de Pluspraktijken in Maastricht-Heuvelland op vraag, om de samenwerking tussen de huisartsenpraktijken en de sociale teams te verbeteren. Het gaat hierbij om o.a. de Maastrichtse sociale teams Wittenvrouwenveld-Wyckerpoort, Limmel-Nazareth, de Heeg, Caberg-Malperthuis, Centrum en Daalhof-Mariaberg en de Sociale teams van de gemeente Meerssen en gemeente Eijsden-Margraten. Voor meer informatie over deze samenwerking zie ook Eindrapport 4 van Blauwe Zorg in de wijk “Professionals aan zet”.

Tabel 2 Aantal deelnemers dat coaching in Positieve Gezondheid heeft gehad

Coaching van professionals	Uitvoering	Aantal deelnemers	Periode
Coaching op aanvraag	Coach	70	09-2018 t/m 10-2020
Coaching ikv verbinding Sociale teams met huisartsenpraktijken	Coach	Medewerkers van sociale teams en huisartsenpraktijken	01-2019 t/m 10-2020

4.3. Ervaringen

- De coaches zagen enthousiaste professionals in alle lagen van de organisaties stoeien met het nieuwe werken. Ze zagen dat professionals zich kwetsbaar opstelden met een proactief lerende houding. Er werd gaandeweg steeds meer initiatief getoond in het werken met Positieve Gezondheid.
- In meerdere sociale teams en bij het GGZ team was er te zien dat men kritisch was op elkaars handelen. Men bevroeg elkaar op Positieve Gezondheid en kwam tot de diepere dialoog. De coaches zagen een duidelijke groei in luistervaardigheid: oordeelloos en zonder aannames luisteren en handelen.
- Buiten de Blauwe zorg wijken zien/zagen de coaches voorzichtige verbindingen ontstaan tussen de sociale teams en de huisartsenpraktijken. In de sociale teams buiten de blauwe zorg wijken wordt het domein overstijgend werken heel divers opgepakt. Dat ligt er onder andere aan dat niet iedereen op de hoogte is van Positieve Gezondheid en dat er geen aandacht wordt besteed in de vorm van trainingen en coaching zoals in de Blauwe Zorg wijken gebeurt. In de praktijk is het zichtbaar dat niet alle betrokkenen op de hoogte zijn van wat er beoogd wordt in het kader van de Pluspraktijk. Deze intensivering van samenwerking met als uitgangspunt Positieve Gezondheid behoeft de komende tijd nog intensieve aandacht.

4.4. Lessons learned

- De coaches zagen een duidelijke positieve groei in het verloop van de coaching sessies. Waar er eerst nog op veel weerstand gestuit werd, was er na afloop meer inzicht in hoe men Positieve Gezondheid kon verweven in het dagdagelijks werk.
- Bij aanvang van het project werd er bij nader inzien op sommige momenten te geforceerd ingezet door de coaches. Op dat moment sloot dit onvoldoende aan op het proces waar men zich op dat moment in bevond. Het is dus zeer belangrijk om heel bewust aan te sluiten (ook al kost dit veel tijd) bij het proces.
- Tijdens de coaching en trainingen is het van belang om Positieve Gezondheid niet te duiden als iets nieuws, maar als een andere en een bredere kijk op gezondheid.
- In trainingen en coaching erkennen de coaches dat professionals hun werk goed en naar eer en geweten doen. Maar door het voeren van het ander gesprek leren zij de totale regie bij de ander te leggen. Met als resultaat dat er vaak oplossingen naar voren komen, die niet tot het zorgaanbod behoren zoals bijvoorbeeld vanuit het eigen netwerk of de eigen omgeving van de cliënt, waardoor de zorg duurzamer en goedkoper wordt (zie voorbeelden in volgend blok).

- De professionals durfden gaandeweg het project meer ruimte in te nemen om Positieve Gezondheid uit te dragen.
- Gaandeweg de trajecten blijken ervaringsdeskundigen tijdens de training niet nodig. Er is genoeg ervaring in de groep.
- Binnen de GGZ teams wordt er wel gekozen voor het aansluiten van ervaringsdeskundigen, dit ten aanzien van de bejegening in het kader van partnerschap.

Ervaringen van professionals met het voeren van het “andere” gesprek

Professionals ervaren het voeren van het andere gesprek als een verademing, een opluchting. “Elk heftig verhaal krijg zo een zachte landing”, vertelde iemand. Het gaat er om te luisteren, op een open onbevooroordeelde en aandachtige manier. Oplossingen - door mensen zelf bedacht - zijn vaak van een verbluffende eenvoud.

- Een vrouw met MS die alleen maar een keukenmachine wilde van de Wmo, zodat ze weer kon koken voor familie en vrienden.
- Een jongere die graag erkend en gezien wil worden, het liefst met applaus. Hij werd lid van verschillende toneelclubs en treedt regelmatig op.
- Een jongen met een lichamelijke beperking en depressieve klachten; een dagboekje met gedane activiteiten, plus een vloekboekje voor als het een keer niet lukt.
- Een eetgroepje voor en door jongeren.
- Vriendinnen die samen lijnen om het beter vol te houden
- Reservering van een natuurgraf op afbetaling. Een voorheen suïcidale vrouw durfde dit niet bespreekbaar te maken omdat begeleiding dan mogelijk zou denken dat ze dood wilde.
- Een jongere die naar de AA gaat in plaats van de crisisdienst te bellen.
- Puzzelen om piekeren te voorkomen.
- Envelopjes met huishoudgeld in de kast, om ongeremd pinnen te voorkomen.

5 Interventie 3: Ambassadeurs Positieve Gezondheid (professionals)

5.1. Beschrijving

Vijftien ambassadeurs zetten zich sinds 2018 in om Positieve Gezondheid te implementeren, o.a. ook binnen hun eigen organisatie. Het betreft managers en beleidsmedewerkers vanuit de volgende organisaties: Envida, Levanto, Gemeente Maastricht, Radar, Stichting Burgerkracht Limburg, Trajekt, ZIO, Mondriaan, MEE en Xonar. Sommige deelnemers zijn in de loop van tijd gewisseld in persoon en of functie.

Deze ambassadeursgroep ziet drie belangrijke doelen/opbrengsten van deze vergaderingen:

1. Uitwisselen van kennis en informatie betreffende ontwikkelingen van de andere organisaties;
2. Delen van implementatie methodes om te komen tot implementatie van Positieve Gezondheid in de eigen organisatie.
3. Halen van informatie uit de wijkpilot en provincie (actiecentrum, scholingsplan, stand-by, Noordelijke Maasvalleigroep, scholingen PG, coaching PG).

De ambassadeursgroep is in de beginnende implementatiefase begeleid door de programmamanager Positieve Gezondheid en later door een coach van Blauwe Zorg in de wijk. Deze begeleiding bestond uit het regelen van praktische zaken zoals bijeenkomsten plannen en inhoudelijke taken zoals het vaststellen van de gespreksonderwerpen (geïnterviewd bij de stakeholders).

5.2 Ervaringen

De ambassadeursgroep bestaat/bestond uit een groep enthousiaste en kritische deelnemers die het een uitdaging vinden om met Positieve Gezondheid aan de slag te gaan. Belangrijk in de bijeenkomsten is/was dat er respect voor elkaar is en dat er ook ruimte is mocht zijn voor kritiek/zelfreflectie zonder dat er meteen een oordeel aan gekoppeld wordt. De ambassadeurs Positieve Gezondheid kwamen een keer per kwartaal anderhalf uur bij elkaar. Verschillende onderwerpen passeerden de revue. Per bijeenkomst werd één ambassadeur gevraagd om een korte interactieve presentatie te geven over hoe Positieve Gezondheid werd geïmplementeerd binnen de organisatie. Het doel van de bijeenkomsten was elkaar inspireren en samen na te denken hoe Positieve Gezondheid verder geïmplementeerd kon worden. Tevens werd er gekeken naar de knelpunten en succesverhalen.

Gaandeweg de tijd vielen er deelnemers af en kwamen er nieuwe bij. Er is één organisatie afgehaakt en niet meer teruggekomen. Daarnaast is er een organisatie bijgekomen.

Ambassadeurs hebben dit overleg als zeer prettig ervaren, enerzijds door een stuk herkenning, anderzijds door het leren van elkaar. Daarnaast voelen ze zich veilig om onzekerheden met elkaar te bespreken.

Belangrijke thema's die tijdens de bijeenkomsten ter sprake kwamen en inzichten werden meegenomen door de ambassadeurs Positieve Gezondheid naar hun eigen organisatie en tevens naar het programmateam van blauwe zorg in de wijk om meteen (indien gewenst) acties uit te kunnen zetten. De deelnemers hebben tijdens de laatste bijeenkomst in 2020 aangegeven dat ze de ambassadeurs-bijeenkomsten als een grote meerwaarde zien en dat ze hier een vervolg aan willen geven in 2021.

5.3. Lessons Learned

- Het is zichtbaar dat veel organisaties vaak worstelen met de implementatie en borging van Positieve Gezondheid vanwege organisatiestructuur en politieke besluitvorming.
- De olievlek verspreid zich gaandeweg. Dit overleg draagt bij tot een optimale verbinding in het kader van Positieve Gezondheid. Elkaar kennen is daarom in deze situatie van groot belang.
- Bij het stoppen van het faciliteren van dit overleg schuilt het gevaar dat de ambassadeursgroep doodbloedt.

6. Interventie 4: Provinciale activiteiten Positieve Gezondheid

6.1. Beschrijving

De afgelopen jaren hebben heeft de Provincie Limburg zich ingezet op het (mede) inspireren en aanjagen van het inzetten van het gedachtegoed Positieve Gezondheid in de Provincie Limburg. De beweging Limburg Positief Gezond biedt initiatieven een netwerk en platform om samenwerking, synergie, kennisontwikkeling, - bundeling en -deling te bewerkstelligen. Men kan van elkaar leren, ideeën opdoen en datgene gebruiken wat voor een individu, initiatief of organisatie van belang is zodat maatwerk wordt gerealiseerd.

Een nieuwe uitdaging van de Provincie was in 2020 om de huidige Beweging Limburg Positief Gezond door te ontwikkelen en in te zetten op verdieping en verduurzaming. De afgelopen periode hebben ze gebruikt om te verkennen wat dat betekent voor het actiecentrum Limburg Positief Gezond. Er zijn gesprekken gevoerd met alle partners en er is een nieuw plan geschreven (Beweging Limburg Positief Gezond, fase 2, 2020-2022). Deze nieuwe fase betekent een andere rol voor alle huidige partners en het actiecentrum Limburg Positief Gezond. De Provincie zet in op uitbreiding van het netwerk, bundeling en verspreiding van kennis en ervaring en het ontwerpen en inrichten van een structuur ten behoeve van verduurzaming van de Beweging. Daarnaast willen ze graag blijven inspireren en aanjagen, en het aanspreekpunt zijn voor alle

leden en potentiële leden die actief aan de slag zijn of willen met het gedachtegoed Positieve Gezondheid. De Beweging Limburg Positief Gezond wordt sinds januari 2020 gehost door Burgerkracht Limburg. Op bestuurlijk niveau hebben de partners, de bestuurder van Burgerkracht Limburg mandaat gegeven om samen met het kernteam (voorheen actiecentrum, bestaande uit medewerkers van de kernpartners van de Beweging) de plannen uit te werken.

Vanaf januari 2020 is de trainer-coach van Blauwe Zorg in de wijk lid van het kernteam van de beweging Limburg Positief Gezond. De trainer-coach heeft een actieve rol in het kennis & expertise team, waarin de kennis en de ervaring gedeeld wordt, die opgedaan is tijdens de training en coaching in Maastricht, Blauwe zorg in de wijk.

Andere activiteiten van de trainer-coach binnen de beweging Limburg Positief Gezond zijn:

- Meeschrijven aan de missie en visie;
- Bijdrage leveren aan het schrijven van de website;
- Kennismaking en oriëntatiegesprekken voeren met organisaties die zich aanmelden bij de beweging;
- Thematafels en refererebijeenkomsten organiseren;
- Meeschrijven aan subsidieaanvragen;
- Ophalen van materialen omtrent Positieve Gezondheid en inrichten van een kennisbank;
- Onderzoek en doorontwikkeling van Positieve Gezondheid.

6.2. Ervaringen

- De andere deelnemers van het kernteam beweging Limburg Positief Gezond geven aan dat de kennis en ervaring die aangeleverd wordt door de coach uit Blauwe Zorg in de wijk van een grote meerwaarde is om de plannen, doelen en ambities te finetunen en de beweging Positief Gezond mee op weg te helpen.
- Het resultaat van de bijdrage van de coach aan het kernteam levert op dat er bij beleid besef gecreëerd wordt op basis van inhoud. Zo wordt o.a. het blikveld verruimd.
- De coach levert een bijdrage aan het bewust zijn op inhoud en zichtbaarheid om de beweging te vergroten, zowel op nano-, micro-, meso- en macroniveau.

6.3. Lessons learned

- Doordat er verschillende organisaties en niveaus zijn gaan samenwerken in het Limburgse netwerk Positieve Gezondheid, is het zichtbaar dat resultaten traag op gang komen. Het kost tijd om diverse partners en lagen in verbinding met elkaar te laten komen.

DEEL II POSITIEVE GEZONDHEID BIJ BURGERS

7. Interventie 5: Scholing Positieve Gezondheid aan burgers

7.1. Beschrijving

Binnen de pilot Blauwe Zorg en ook in andere wijken in Maastricht werd vanaf 2018 ook de mogelijkheid geboden om als burger een workshop Positieve Gezondheid te volgen. De workshops werden verzorgd door Burgerkracht Limburg. In deze workshops worden burgers gestimuleerd meer zelf de regie te nemen om gezond te zijn/te blijven. De deelnemers leren ook om hun eigen Positieve Gezondheid in kaart te brengen en dit te bespreken met een hulpverlener. Deze workshops zijn via bestaande netwerken, zoals verenigingen en ouderenbonden, actieve burgers in de wijk en Trajekt uitgezet.

7.2. Aantal deelnemers

Gedurende 2018 en 2019 zijn door Burgerkracht Limburg in Maastricht 24 workshops Positieve Gezondheid gegeven, waarvan 18 workshops aan burgers. In 2018 zijn 10 workshops gegeven met ca. 100 deelnemers en in 2019 8 workshops met ca. 115 deelnemers, waaronder ook aan scholieren. Daarnaast is een aantal lezingen gegeven en workshops bij/met gemeente Maastricht in het kader van senior friendly community. Van de workshops hebben vier workshops plaatsgevonden in de Blauwe Wijken.

Tabel 3 Aantal workshops Positieve Gezondheid aan burgers en aantal deelnemers in Maastricht

	2018	2019
Workshops Positieve Gezondheid	10	8
Aantal deelnemers	100	115

7.3. Evaluatie

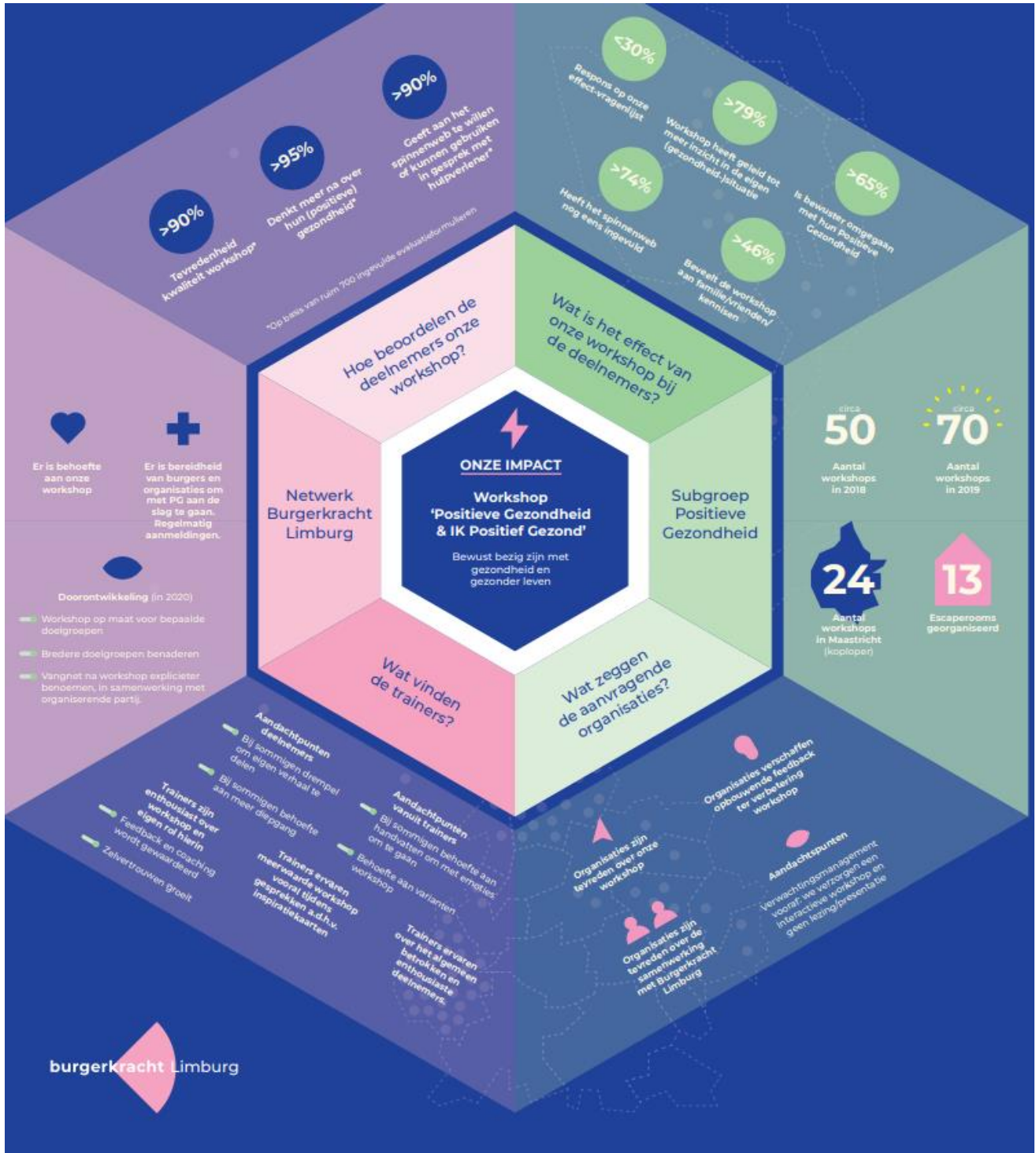
De resultaten bij de deelnemers aan de workshops zijn gemeten door middel van een evaluatieformulier. Het belangrijkste resultaat is dat bijna alle deelnemers aan de workshops aangeven bewuster te zijn geworden van hun eigen (positieve) gezondheid.

Burgerkracht Limburg heeft afgelopen twee jaar in heel Limburg trainingen positieve gezondheid gegeven aan bewoners. In totaal zijn 700 evaluatieformulieren verwerkt. De evaluatie vond plaats aan de hand van een evaluatieformulier direct na de workshop aan alle deelnemers uitgereikt. In deze vragenlijst werd gevraagd of men na drie maanden nogmaals benaderd mocht worden. De gegevens/resultaten van evaluatieformulieren en effectmeting na drie maanden zijn verwerkt in een rapport en een poster (zie volgende pagina figuur 1). Uit deze evaluatie blijkt dat 95% van de 700 deelnemers meer na denkt over hun (positieve) gezondheid. Daarnaast geeft 90% van de deelnemers aan het spinnenweb te willen of kunnen gebruiken in gesprek met een hulpverlener.

7.4. Lessons learned

- Verwachtingsmanagement voorafgaand aan de workshop is belangrijk. Het gaat om interactieve workshops en niet om lezingen of presentaties.
- Feedback en coaching van vrijwilligers in de rol van trainer is belangrijk. Trainers groeien in hun rol.

Figuur 1 Evaluatie door Burgerkracht Limburg van workshops positieve gezondheid (N=700)

8. Interventie 6: Ambassadeurs Positieve Gezondheid (burgers)

8.1 Beschrijving

Steeds vaker worden burgers actief betrokken bij gezondheidsvraagstukken. Deze burgerparticipatie kan op verschillende manieren: van informeren, raadplegen en adviseren tot coproduceren en meebeslissen. In de interventie 'Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de wijk' is samengewerkt met wijkbewoners om informatie op te halen over gezondheid in de wijk. Op die manier sluit gezondheidsbeleid beter aan bij de behoeften en ervaringen van burgers. De inzet van de Gezondheidsambassadeurs is uitgevoerd in nauwe samenwerking met Burgerkracht Limburg.

Vanuit Positieve Gezondheid wordt gekeken naar 'mogelijkheden' in plaats van 'het denken in beperkingen'. Het doel was tweeledig:

1. Informatie ophalen bij wijkbewoners over factoren die de gezondheid bevorderen of juist belemmeren in de vier Blauwe wijken.
2. Burgers laten kennis maken met Positieve Gezondheid en daarmee hun kijk op gezondheid vergroten.

Methode Citizen Science

Om doelstelling 1 te bereiken werd de methode Citizen Science (CS), oftewel burgerwetenschap, ingezet. Bij deze methode dragen burgers actief bij aan onderzoek. Citizen Science wordt regelmatig ingezet om de lucht- of waterkwaliteit te meten of bij de Nationale Tuinvogeltelling. Het is een manier om de onderzoekscapaciteit te vergroten, om toegang te krijgen tot aanvullende kennis en om beter aan te sluiten bij lokale vragen. De aanpak 'Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de wijk' is geïnspireerd op een project in de lage inkomensbuurt Sloterveer in Amsterdam. Hier werd Citizen Science ingezet voor onderzoek naar de leefbaarheid van de wijk. Deze vorm van actieve burgerparticipatie bleek de gezondheid van de burgers te bevorderen en leverde goede, bruikbare data op voor het vormgeven van beleid.

Werkwijze

In 2018 zijn de bewoners van de vier Blauwe Zorg wijken via een presentatie in buurthuizen benaderd voor deelname. Ook zijn flyers uitgedeeld aan het sociaal team en aan geïnteresseerde buurtbewoners.

In twee trainingen leerden de geworven deelnemers het doen van onderzoek. Vervolgens gingen ze acht weken lang als gezondheidsambassadeur op pad in hun wijk om antwoorden te zoeken op de vraag: 'Wat betekent gezondheid en wat kan ik zelf doen om mijn gezondheid en die van de wijk te verbeteren?' Alle bevindingen deelden ze met de andere groepsleden en het projectteam tijdens een focusgroep bijeenkomst. Bij de gezondheidsambassadeurs is met een vragenlijst gekeken of het project invloed had op de ervaren gezondheid, trots op de wijk, vitaliteit en veerkracht van de ambassadeurs zelf (zie 8.2.2.).

Overdracht naar Stichting Trajekt

In 2020 waren door de wegvallende subsidie van de Provincie Limburg geen middelen meer om het project Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de Wijk te coördineren vanuit het Programmateam Blauwe Zorg in de Wijk. Door de nauwe samenwerking met Trajekt is in april 2020 op een heel natuurlijke wijze de omarmde methodiek 'gezondheidsambassadeurs' overgedragen aan Trajekt Opbouwwerk Noord-Oost. Trajekt heeft een ambitie om met maatwerk sociale impact te realiseren zodat kernen, wijken en buurten transformeren naar vitale gemeenschappen. De interventie gezondheidsambassadeurs in de wijk draagt hier aan bij en ondersteunt om te komen tot vitale positief gezonde wijk(en). In feite kunnen de gezondheidsambassadeurs als oren en ogen van de wijk 'signaleren en verbinden'.

8.2. Aantal deelnemers

Vanaf het derde kwartaal 2018 tot kwartaal 2 in 2019 is een groep van 13 buurtbewoners uit de Blauwe Zorg wijken gestart met de twee trainingen (12 vrouwen, 1 man; leeftijd tussen 33 en 83 jaar).

In het vierde kwartaal van 2019 is een tweede lichter gestart. De deelname hieraan was beperkt tot vier personen, die niet alle onderdelen van de training hebben doorlopen. Omdat vanaf kwartaal 1 2020 de bijdrage van Blauwe zorg in de wijk stopte is dit verder niet geëvalueerd.

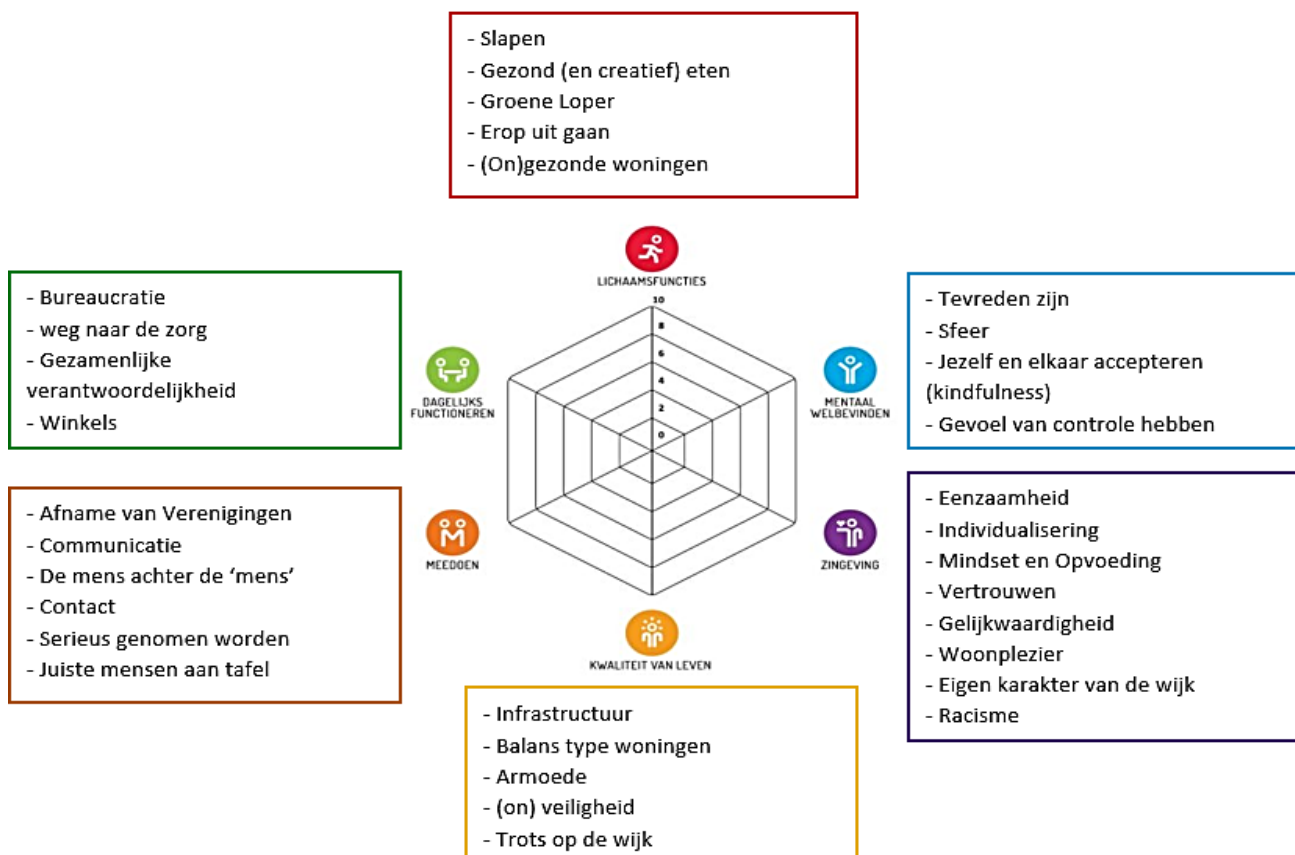
De Gezondheidsambassadeurs uit lichter 1 wonen in Wyckerpoort (n=1), Wittevrouwenveld (n=3), Nazareth (n=4) en Limmel (n=5). Er hebben meer vrouwen meegedaan (n=12) dan mannen (n=1). De gezondheidsambassadeurs bestaan uit ten minste drie nationaliteiten, namelijk Nederlands, Syrisch en Turks. De gemiddelde leeftijd van de gezondheidsambassadeurs is 57 jaar oud (variërend tussen 33 en 83 jaar).

8.3. Evaluatie

8.2.1. Resultaten in de wijk

De gezondheidsambassadeurs hebben samen 49 mensen geïnterviewd en 50 observaties gedaan. Uit deze interviews en observaties zijn meer dan 40 onderwerpen gekomen die de gezondheidsambassadeurs met elkaar hebben besproken in de focusgroepen. Deze onderwerpen zijn gegroepeerd en ondergebracht in de zes domeinen van Positieve Gezondheid (figuur 2). De bevindingen die in dit verslag worden beschreven zijn de bevindingen van de 13 ambassadeurs, 49 mensen uit de buurt en de 51 observaties. De Gezondheidsambassadeurs hebben tijdens de 7 weken van data verzameling met een 'wijk spinnenweb' gewerkt. In figuur 2 staan de (samengevatte) thema's die aan bod zijn gekomen, en dus belangrijk zijn voor de gezondheid in de wijk.

Figuur 2. Verzamelde thema's door de (burger) ambassadeurs Positieve Gezondheid

8.2.2. Effecten op Gezondheidsambassadeurs zelf

De groep is regelmatig bij elkaar gekomen in 2019 en gaf aan deze ontmoetingen waardevol te vinden. Er werden ervaringen gedeeld, actuele thema's die spelen in de buurt besproken, een thema uitgelicht, contacten gelegd met professionals in de wijk etc. Stichting Trajekt was heel nauw betrokken bij de organisatie van deze ontmoetingen.

Bij de gezondheidsambassadeurs is voorafgaand aan de eerste training en na afloop van de data verzamelingsperiode een meting verricht door de promovendus van de Universiteit Maastricht om te beoordelen of de ervaren gezondheid, vitaliteit en de trots op de buurt zou toe of afnemen na deelname aan dit (Positief Gezond) project. Tabel 4 geeft de resultaten weer. We zien dat de gemiddeld ervaren gezondheid met 5% is toegenomen, van 65% naar 70% (geef een cijfer tussen de 0 en 10 voor gezondheid). De 'trots' op buurt is hetzelfde gebleven, namelijk een gemiddelde van een 7 voor alle vier de buurten. maken 'De vitaliteit en veerkracht van de ambassadeurs zijn beiden toegenomen'.

Geconcludeerd kan worden dat de interventie een positief effect heeft op de (positief) ervaren gezondheid, de vitaliteit en de veerkracht van de deelnemers.

Tabel 4 Effecten op ervaren gezondheid en vitaliteit bij gezondheidsambassadeurs:

	Voor deelname (T0)	Na deelname	Vershil
Ervaren gezondheid	65%	70%	> 5%
Veerkracht	61%	62%	> 1%
Vitaliteit	55%	70%	> 15%
Trots op de wijk	7	7	0

8.2.3. Overige effecten van de interventie

- Er is een netwerk ontstaan van actieve burgers die bekend zijn met Positieve Gezondheid en aandacht hebben voor Positieve Gezondheid in de wijk. Zij zijn ook bereid om een vervolg te geven aan de bevindingen uit het project.
- Een aantal gezondheidsambassadeurs wil anderen inspireren door het delen van hun ervaringen, bijvoorbeeld als coach, via een magazine of door erover te vloggen.
- In gesprek met een wethouder is besproken wat ervoor nodig is om burgers zelf meer zeggenschap te geven over hun eigen gezondheid en zorg. Dit vraagt om meer verantwoordelijkheid en eigen regie van de burgers, én om een cultuurverandering van overheid en professionals. Goede samenwerking en wederzijds vertrouwen zijn de basis.
- De eerste Gezonde Gazet (gemaakt door bewoners, ambassadeurs Positieve gezondheid en professionals) is in september 2019 op de deurmat van alle bewoners van de Blauwe Zorg wijken gevallen. De tweede Gezonde Gazet werd uitgegeven in februari 2020. Zie voor publicaties bijlage 2.
- In 2019 zijn diverse wetenschappelijk presentaties gegeven als terugkoppeling van resultaten uit Citizen Science.
- Gezondheidsambassadeurs zijn in 2018 en 2019 diverse malen gevraagd om hun ervaringen als gezondheidsambassadeur te delen in interviews (publicaties, radio en tv), ontmoetingen in buurtnetwerken, meewerken aan workshops, tbv professionals, om hun ervaringsdeskundigheid in te zetten, etc. Hierdoor is breed aandacht gegeven aan deze interventie. Zie voor publicaties bijlage 2.
- Ook wordt o.a. in stadsdeel Hoensbroek, gemeente Heerlen, in samenwerking met StandBy! de methode van Citizen Science inmiddels aangeboden.
Ook Burgerkracht Limburg omarmt de methode en draagt deze uit naar andere gemeenten.

8.4. Lessons Learned

- Het proces van werven blijkt zeer arbeids- en tijdsintensief. Hiervoor is het noodzakelijk dat de professionals in de wijk burgers persoonlijk benaderen. Een algemene oproep aan burgers tot deelname heeft weinig effect.
- Het samenwerken met sleutelpersonen in de wijk en wijkmaatschappelijk werk is nodig voor het effectief werven van gezondheidsambassadeurs en het vergroten van de draagkracht en slaagkans van het project.
- Voor het onderhouden en initiëren van de contactmomenten met de gezondheidsambassadeurs is een coördinator noodzakelijk. Hierin dient te worden voorzien vanuit het professionele netwerk.
- Besteed aandacht aan de opzet van de training: succesfactoren waren de afwisselende lesvormen, persoonlijke aandacht en groepsbinding (samen eten, veiligheid en gelijkwaardigheid).
- Geef ruimte voor eigen ideeën en inbreng bij het verzamelen van gegevens in de wijken. De gezondheidsambassadeurs werden niet verplicht een bepaalde methode zoals interviews of observaties te gebruiken, ook foto's, tekeningen of filmpjes waren welkom. Met betrekking tot de titel bijvoorbeeld heeft een aantal wijkbewoners hierover meegedacht. Uiteindelijk werd dat de titel 'Gezondheidsambassadeurs'

De procesbeschrijving van het hele project is door het projectteam vastgelegd in de notitie: "Procesbeschrijving "Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de Wijk", Citizen Science in de publieke gezondheid" auteur Laura Willems, GGDZL zie www.blauwezorgindewijk.nl.

DEEL III CONCLUSIES, AANBEVELINGEN EN BORGING

9. Conclusies

Uitspraak Programmamanager Blauwe Zorg in de wijk:

“Positieve Gezondheid in de pilot Blauwe Zorg in de wijk staat als een huis. Los van of mensen wel/niet het spinnenweb toepassen in hun werk, wordt vooral een drastische cultuurverandering bij de medewerkers op de werkvloer gezien. Terugkijkend op de eerste gesprekken in 2017 met de sociale teams over de ideeën van Blauwe Zorg, waarin een open vraag gesteld werd over hoe zij hun werk zouden willen veranderen (als ze de vrije hand zouden krijgen en meer vanuit hun eigen overtuiging hun beroep gaan invullen), is dat een wereld van verschil. Vier jaar geleden wisten de professionals niet hoe ze te werk moesten gaan met Positieve Gezondheid. Nu komen er volop ideeën van professionals over hoe de zorg nog meer kan aansluiten op de problematieken en wensen van de mensen. Zodat het efficiënter werkt.

Ook geven de getrainde professionals aan, dat ze er aan toe zijn om meer verantwoordelijkheid te nemen.”

- De beschrijvingen van de interventies op het gebied van training/coaching en de resultaten laten zien dat er een zeer compleet aanbod van scholing en coaching Positieve Gezondheid voor professionals is ontwikkeld binnen Blauwe zorg in de wijk. De trainingen en coaching zijn door veel professionals die werkzaam waren in de wijk gevolgd en werden positief beoordeeld. Ze raakten geïnspireerd en hebben ervaren dat Positieve Gezondheid bruikbaar is in hun dagelijkse praktijk. De coaches geven aan dat professionals door de trainingen en de coaching hebben geleerd om de regie bij de cliënt te leggen door het voeren van ‘het andere gesprek’.
- De intentie van de deelnemers is hoog, maar wanneer de organisatie niet voldoende faciliteert op beschikbare tijd en randvoorwaarden bestaat voor de professionals geen draagvlak om Positieve Gezondheid te implementeren in hun werk.
- Het overleg met de vijftien ambassadeurs uit tien regionale organisaties die zich inzetten om Positieve Gezondheid te implementeren, draagt bij tot een optimale verbinding in het kader van Positieve Gezondheid in de regio. Elkaar kennen is in deze situatie van groot belang. De inzichten uit dit overleg worden door de ambassadeurs meegenomen naar de eigen organisatie. Bij het stoppen van het faciliteren van dit overleg schuilt het gevaar dat de ambassadeursgroep doodbloedt.
- De workshops Positieve Gezondheid aan burgers die door Burgerkracht Limburg worden georganiseerd resulteren erin dat deelnemers meer nadenken over hun (positieve) gezondheid en dat zij het spinnenweb willen of kunnen gebruiken in gesprek met een hulpverlener.
- Het gebruik van ‘burgerwetenschap’ (methode Citizen Science) blijkt waardevolle informatie op te leveren over de kijk op gezondheid in de Blauwe wijken en er is een netwerk ontstaan van actieve burgers. Daarnaast blijkt de interventie een positief effect te hebben op de (positief) ervaren gezondheid, de vitaliteit en de veerkracht van de deelnemers. Het proces van werven van burgers als gezondheidsambassadeurs blijkt zeer arbeids- en tijdsintensief.

De bijdrage van de trainer-coach van Blauwe Zorg in de wijk als actief lid van het kernteam aan de beweging Limburg Positief Gezond van de Provincie Limburg/Burgerkracht Limburg blijkt van een grote meerwaarde om de plannen, doelen en ambities te finetunen en de beweging Positief Gezond in Limburg mee op weg te helpen.

Cisca van der Meijs, trainer Positieve Gezondheid:

“Positieve Gezondheid is meer dan een andere visie op gezondheid, het is een andere kijk op de mens. Het is géén kunstje, maar gaat over het emanciperen van de burger waarbij professionals en instanties meebewegen. Positieve Gezondheid gaat dus over iedereen en het in de praktijk brengen vergt zelfreflectie, overtuigingskracht, geduld en doorzettingsvermogen. Ik werk al 40 jaar in de hulpverlening en heb nu, voor de éérste keer in mijn werkzame leven, het idee dat we echt maatwerk leveren en ondersteunen. Oplossingen waar de burger/cliënt zelf voor kiest. Passend haalbaar en dicht bij huis.”

10. Aanbevelingen

1. Binnen de pilot Blauwe Zorg in de wijk is een zeer compleet aanbod van scholing en coaching Positieve Gezondheid voor professionals ontwikkeld. Aanbevolen wordt om in 2021 dit aanbod te continueren.
 - De beweging is in gang gezet bij een grote groep professionals in de Blauwe Zorg wijken. De trainingen Positieve Gezondheid helpen de professionals om het gesprek met burgers anders aan te gaan, maar daarmee is het nog niet geïmplementeerd en geborgd. Het blijkt lastig om routine los te laten en op een andere manier te gaan werken. Een deel van de getrainde professionals zit nog midden in het proces van intervisie en implementatie/borging. Voor deze groep is coaching van de toepassing van positieve Gezondheid in het dagelijkse werk of de toepassing in de eigen organisatie nog van essentieel belang.
Daarnaast is er in de regio Maastricht-Heuvelland nog een grote groep professionals die nog niet getraind is in Positieve Gezondheid.
 - Op organisatieniveau blijken de diverse organisaties in verschillende fases van het proces van implementatie van Positieve Gezondheid in de eigen organisatie te zitten. Naast training van professionals is het van belang dat organisaties randvoorwaarden creëren voor medewerkers om Positieve Gezondheid toe te passen. Wanneer het project nu zou stoppen is de kans groot dat de organisaties geen vervolg gaan geven en is er veel tijd en geld verspild.
 - Om tot een optimale verbindende samenwerking te komen, is het nodig om de medewerkers van de sociale teams van heel Maastricht/Heuvelland te coachen bij de verweving van Positieve Gezondheid in het dagelijkse werk en in de samenwerking met de huisartsenpraktijken. Om de samenwerking met de huisartsenpraktijk goed te blijven volgen wordt geadviseerd om met regelmaat te informeren naar behoeftes van de huisartsen en ondersteuning aan te bieden bij het realiseren van de samenwerking met het sociale domein. Door de lessons learned kan er op effectieve wijze coaching op Positieve Gezondheid aan deze partijen gegeven worden.
2. De deelnemers van de ambassadeursgroep Positieve gezondheid (professionals) hebben tijdens de laatste bijeenkomst in 2020 aangegeven dat ze de ambassadeursbijeenkomsten als een grote meerwaarde zien en dat ze hier een vervolg aan willen geven. Deze aanbeveling wordt meegenomen naar het bestuursoverleg Alliantie Santé.
3. Doorgaan met het leveren van de bijdrage door de coach Blauwe Zorg aan het kernteam Limburg Positief Gezond, niet alleen om kennis aan te dragen (wat als een grote meerwaarde gezien wordt), maar ook om tot het uiteindelijke doel tot een gezamenlijk Limburg Positief gezond te komen. Over de financiering van de inzet van de bijdrage van de coach in 2021 moeten met Burgerkracht Limburg afspraken worden gemaakt.
4. Positieve Gezondheid is niet alleen de beweging van de professionals, maar juist van iedereen, dus ook van de burger zelf. Het advies is dan ook aan Burgerkracht Limburg om de workshops aan burgers te continueren. Burgers kunnen zich met het gedachtengoed Positieve Gezondheid sterker maken, het maakt de burger gelijkwaardiger, zelfredzamer, krachtiger en weerbaar binnen de relatie cliënt-professional.

5. Om de succesvolle interventie “Ambassadeurs Positieve Gezondheid in de wijk (burgers)” te verduurzamen is een coördinator nodig, zowel voor de werving als voor het onderhouden en initiëren van de contactmomenten met de gezondheidsambassadeurs. Hierin dient te worden voorzien vanuit het professionele netwerk. Deze aanbeveling zal worden neergelegd bij gemeente Maastricht, Burgerkracht Limburg en Stichting Trajekt.

11. Borging en implementatie 2021

De subsidie voor de pilot ‘Blauwe Zorg in de wijk’ eindigt per 31-12-2020. Daarmee eindigt ook de inzet van de huidige trainers en coaches.

Om de expertise van de huidige trainers en de coaches Positieve Gezondheid van de pilot Blauwe Zorg in de wijk, te behouden en om de beweging Positieve Gezondheid levend te houden om uiteindelijk de brug naar de fase van borging te kunnen bewerkstelligen in de regio Maastricht-Heuvelland, wordt begin 2021 door Levanto, Radar en ZIO een construct ontwikkeld om het ontwikkelde scholings- en coachingsaanbod op het gebied van Positieve Gezondheid te continueren in 2021.

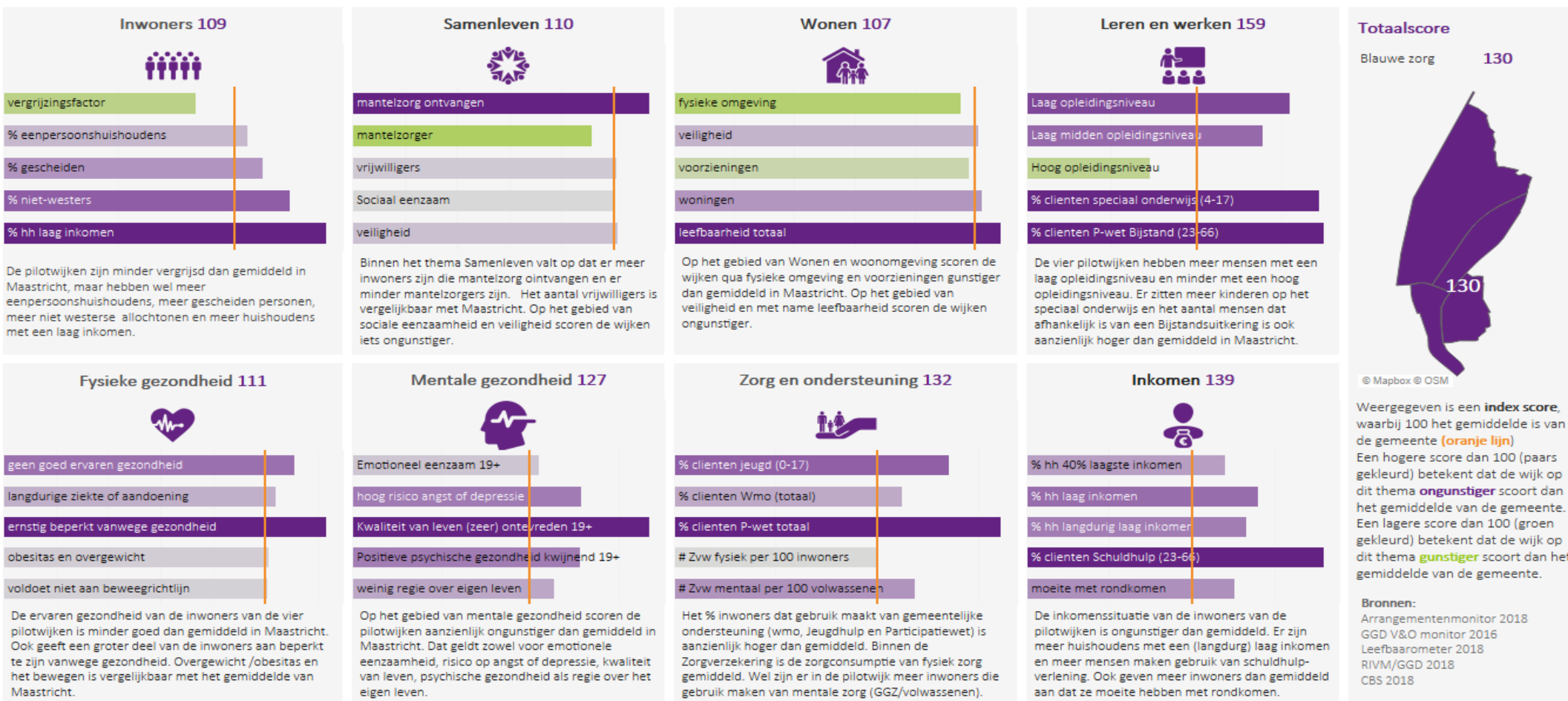
Voorstel Scholingsaanbod Positieve Gezondheid voor professionals in regio Maastricht/Heuvelland vanaf 2021:

- **Trainingen Positieve Gezondheid**
Fysieke scholing bestaande uit 3 bijeenkomsten van 3 uur aangevuld met een terugkombijeenkomst: dit is een extra reflectiebijeenkomst die ongeveer 3 maanden na de training plaatsvindt.
- **Workshops /inspiratiesessie**
Deze bijeenkomst duurt gemiddeld 2,5 uur en is bedoeld voor professionals, maar ook voor vrijwilligers en burgers die geïnspireerd willen worden. Soms volgt er nog een training.
- **Workshop Plus**
Fysieke scholing bestaande uit 2 bijeenkomsten van 2,5 uur en is bedoeld voor HR en Management.
- **In-company-trainingen**
Deze training vindt binnen een organisatie plaats op vraag van een organisatie.
- **Persoonlijke Coaching**
Vervolgtrajecten op training en workshops uitgevoerd door de coaches.
Deelnemers: bijvoorbeeld medewerkers sociale teams, integrale gebiedsteams, GGZ teams, gezondheidsambassadeurs uit de wijk, professionals uit organisaties, huisartsen.
- **Adviseursrol**
Het geven van advies aan organisaties om het gesprek aan te gaan binnen de organisatie over Positieve Gezondheid en om te onderzoeken welke scholingsmogelijkheid passend is om Positieve Gezondheid te implementeren en te borgen binnen de eigen organisatie. Het adviseren van gemeenten in de doorontwikkelingen van het Sociaal domein en het adviseren van de Nieuwe/Blauwe GGZ.
- **Train de trainer**
In deze training leren professionals om zelf op een didactisch verantwoorde manier een training Positieve Gezondheid uit te voeren.

Bijlage 1 Wijkprofiel Blauwe zorg wijken

Wijkprofiel per thema

Vergelijking Blauwe zorg wijken totaal met Maastricht

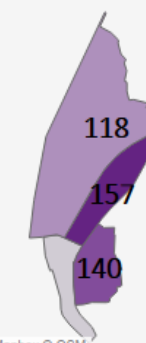
Wijkprofiel per thema

Vergelijking vier pilotwijken met Maastricht

Totaal score wijken

Limmel	118
Nazareth	157
Wittevrouwen v..	140
Wyckerpoort	103

© Mapbox © OSM

Weergegeven is een **index score**, waarbij 100 het gemiddelde is van de gemeente (**oranje lijn**). Een hogere score dan 100 (paars gekleurd) betekent dat de wijk op dit thema **ongunstiger** scoort dan het gemiddelde van de gemeente. Een lagere score dan 100 (groen gekleurd) betekent dat de wijk op dit thema **gunstiger** scoort dan het gemiddelde van de gemeente.

Bijlage 2 Publicaties

- [De Zorg Anders Inrichten Met Positieve Gezondheid](#)
Filmpje Over Blauwe Zorg In De Wijk, #Wijzijnlimburg, September 2020
- [De Gezonde Gazet voor wijkbewoners](#)
Nummer 2, Februari 2020
- [Interview met Huisarts en patient over Positieve Gezondheid](#)
Filmpje Over Blauwe Zorg In De Wijk, #Wijzijnlimburg, Januari 2020
- [Gezondheidsambassadeurs Positieve Gezondheid in de wijk](#)
Factsheet GGD Zuid-Limburg, november 2019
- [Buurtbewoners Als Ambassadeurs Positieve Gezondheid: Wat Leren We Hiervan?](#)
Blad Stichting Trajekt, november 2019
- [De Gezonde Gazet](#)
Nummer 1, Oktober 2019
- [De regie nemen over je eigen gezondheid: een verhaal uit de praktijk](#)
Content, September 2019
- [Interview over positieve gezondheid in de wijk](#)
Content, September 2019
- [Study Design van wetenschappelijk onderzoek naar Blauwe zorg in de wijk](#)
BMC Public Health, februari 2019
- [Zorg moet beter en goedkoper](#)
Dagblad de Limburger, 16 oktober 2018
- [Blauwe Zorg in de wijk. Duurzame beweging op weg naar een gezonder Maastricht.](#)
Nummer 1, maart 2018
- [Het gaat goed in de Maastrichtse proeftuin Blauwe Zorg in de wijk](#)
Praktijk, nr 1, 2018
- [Positieve Gezondheid veroorzaakt \(wereldwijde\) golf van vernieuwing](#)
Praktijk, december 2017
- ["Blauwe zorg geeft wijkbewoners een stem"](#)
Content, juni 2017
- ["Blauwe Zorg in de wijk. Positieve gezondheid en de burger aan zet".](#)
De Eerstelijns, maart 2016

Magazines

- [‘Een pilot die verrassende inzichten en resultaten oplevert’.](#)
Magazine Blauwe zorg op de juiste plek, November 2019
- [Magazine Blauwe Zorg in de wijk. Samen op weg naar een positief gezond Maastricht](#)
Oktober 2018

Alle publicaties staan op www.blauwezorg.nl/publicaties#blauwe-wijk

